

Betesdjur i Bulltoftaparken – Så tycker besökare och närboende

INGRID SARLÖV-HERLIN, JOHANNA DEAK, ANDERS HERLIN

Bete med nötkreatur har använts sedan 2008 i Bulltoftaparken i nordöstra Malmö som en del av en ekologisk parkskötsel. I ett tätortsnära läge med urbana användargrupper kan man förvänta sig att konflikter kan uppstå när man inför betesdjur i staden. Här sammanfattas de första betessäsongerna med tanke på besökare och närboende uppfattning om projektet och djuren i parken. Hur kan man planera för att införsl av betesdjur i stadsnära sammanhang för att undvika konflikter och göra djuren till ett omtyckt inslag?

Bulltoftaparken som kom till i mitten av 1980-talet är ett viktigt rekreationsområde för Malmöborna och en fristad för biologisk mångfald i Malmös utkant. Parken är indelad olika delar för naturkänsla, park-karaktär och idrott. Under senare år har skötseln av den 75 ha stora parken varit inriktad mot ekologiska skötselmetoder, under motot "den skuldfrä parken" med studier kring ekologisk parkskötsel. Bl.a. görs försök att använda solceller till parkens belysning och att bruka gallringsvirke för lokalproducerad energi. Grusade ytor, långgräsområden och kortare gräsytor sköts sedan 2005 av häst med dragredskap. Ett forskningsprojekt med SLU i Alnarp, där man studerat när betesdjur introducerats inom naturzonen, är ytterligare ett steg mot en mer hållbar parkskötsel. Nyckelfrågan för detta projekt har varit hur parkbesökare och närboende upplevt djuren och det stadsnära betet i Bulltoftaparken.

En flock av betande Charolais i Bulltoftaparken ger ett nytt tillskott till parkupplevelsen som engagerar många människor. Foto: Ingrid Sarlöv Herlin.

Betesdjur är mer än en gräsklippare

Förutom att betesdjuren ersätter bränsle driven gräsklippning, ger bete som skötselmetod också höga biologiska värden och högre upplevelsevärden. Avbetningen av gräs gynnar konkurrensvaga växtarter. Djurens tramp och påverkan på träd och buskar skapar större variation inom betesmarken än vad man skulle ha fått med maskinell klippning och skapar fler biotoper. Gödseln fungerar som livsmiljö och föda för vissa insekter. Djuren gör också en pedagogisk miljönytta genom att människor av alla åldrar och samhällsgrupper får möjlighet att uppleva dem på nära håll och lära sig mer om naturliga processer.

Idag bor fler av världens människor i staden än på landet. Lantbrukets produktionsdjur hålls ofta i stora rationella produktionsanläggningar, och alltmer

sällan kan vi se dem ute i landskapet. Det är bara under en kort tid i historien som det inte funnits kor, grisar, höns och andra husdjur inne i våra städer. Fritidshästar är idag vanliga nära stadsranden, men många av våra andra betesdjur har kommit allt längre ifrån städerna. I minst tio städer i England, till och med London, använder man dock fortfarande bete på s.k. stadsallmänningar eller andra stadsnära grönområden. I Holland och andra länder i Europa liksom inom flera parkförvaltningar i Sverige, har man infört bete i stadsnära sammanhang. På engelska talar man om "conservation grazing" när man använder betesdjur för mångbruk, som rymma många olika värden som produktion, rekreation, naturvård, och kulturvård. En lämplig översättning på svenska är "landskapsvårdsbete".

I Bulltoftaparken kan djuren utöva sina naturliga beteenden, till glädje för många besökare.
Foto: Ingrid Sarlöv Herlin.

Bete i Bulltoftaparken

Det betade området består av 10 ha mark som från Risebergabäcken i söder till motorvägen i norr med en höjdskillnad på 30 m. Stora delar består av öppen gräsmark, men också en mindre del av parkens skogsområde ingår i den mark som är tillgänglig för djuren. Betesområdet inhägnas med ett stabilt trästaket, som har förstärkts med ett elstängsel med lågvoltsspänning. Eltrådarna finns framför allt för att området ligger nära en större ringled i Malmö, med de risker som lösa djur skulle kunna medföra för trafikanter. Under vintertid tas sektioner av stängslet vid ingången från Långhällagatan ned inför säsongens pulkaåkning. För att parkbesökare lätt skall kunna ta sig in i området finns det fårister där varje gångstråk korsar stängslet. Det finns också informationsskyltar om djuren och betesprojektets syfte på lämpliga platser runt om inhägnaden. Totalt åtta nötkreatur av rasen Charolais – tre kalvar, tre kor, en kviga och en tjur – betade området från juli till oktober 2008. Under 2009 betades området av åtta charolaiskvigor från början av maj till september.

Allmänhetens och de boendes syn-

punkter om betesdjuren undersöktes i tre omgångar under 2008 av forskare från område Landskapsarkitektur vid SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Intervjuer gjordes på plats i Bulltoftaparken – före betessläpp, under betesperioden och efter avslutat bete. Den senare etappen intervjuades också ett urval av de närboende per telefon. Samtal genomfördes också med Malmö Gatukontor, djurägaren, och med ISS Landscaping som förvaltar området. Sammanlagt gjordes intervjuades 198 intervjuer. Undersökningen handlade om hur parkbesökarna upplevde djuren och om uppfattningar skiljde sig åt mellan personer som växt upp i staden respektive på landsbygden. Också ålder, hur ofta man besökte parken och avståndet mellan park och bostad, liksom vad man brukade göra i parken togs upp. Man ville också undersöka hur pass insatta besökare och närboende var i frågor som gällde Bulltoftaparkens ekologiska skötsel och framtida målsättning. Genom att upprepa samma frågor vid de tre olika tidpunkterna, försökte man se om inställningar och attityder förändrades under projektets gång.

Åsikter och tankar före bete

Före betessläpp var 81% av de tillfrågade positivt inställda till betesdjur i parken. Nio av tio bodde i närheten av parken och lika många besökte parken minst en gång i veckan – detta gällde även för undersökningen i de andra etapperna. 7% av parkbesökarna var tveksamma till projektet innan djuren släpptes och 12% var motståndare. Den främsta anledningen till människors ogillande var att de menade att djuren inte hörde hemma i parken, och att framkomligheten och rekreationsmöjligheten hade minskat med stängslet trots att man kan gå in i hagen genom fem olika övergångar. Trots att området tidigare använts flitigt som hundrastplats och att en del av de tillfrågade hundägarna visade betänksamhet kring möjligheten att ta med sina hundar över fårister, så var hundägarna inte mer negativa än andra till betesdjuren.

På frågan vad som skulle kunna bli positivt med betesdjuren i parken svarade nästan 60% av de som var för betet, att parken kommer att bli ”mysig”, ”mer levande” och att ”landet kommer till stan”. Hälften menade att det är bra för barn att se och ha kontakt med djur av det här slaget. Andra positiva intryck var att betesdjur är bra eftersom bete är en tradition som håller på att försvinna och att djuren bidrar till en positiv landskapsbild. Bara liten grupp kände till att betet skulle kunna vara bra för den biologiska mångfalden.

Tiden efter betessläpp

När djuren väl var på plats hade de som var positivt inställda till betesprojektet ökat från till 90%. En hel del påpekade att området blivit väldigt populärt att besöka – av både vuxna och barn. En knapp fjärdedel trodde att betesdjuren fanns i parken var för att locka dit turister. Fortfarande svarade över hälften att det bästa med betesdjuren var stämningen som de bidrog med i parken. Många tyckte att betesprojektet var utmärkt som pedagogiskt och rekreativt

utflyktsmål för barn.

Tyvårr utvecklades också under den här tiden en systematisk skadegörelse av informationsskyltar, stängsel och då och då även provokationer mot djuren. Samtidigt visade undersökningen att andelen som var negativa till betet avtog från 12 till 5%. Förstörelsen var ofta orsaken till att människor hade negativa uppfattningar, och under projektets gång blev många mer och mer upprörda över skadegörelsen.

Efter betesperioden

I slutet på säsongen, när betesdjuren hade åkt hem, var alla som intervjuades positivt inställda till både djuren och projektet. 85% av de tillfrågade poängterade hur "mysigt" det hade varit med djuren i parken. Några personer som bodde nära menade att det kändes som "man bor i närheten till den där gammaldags naturen, den som är naturlig för oss" och att detta är "djur som tillhört oss människor och gjort så i hundratals år". Närheten till djur var viktigt för många och över hälften av alla tillfrågade tyckte att fördelen med projektet var möjligheten för barn att "få träffa kor". Av de personer som var mellan tjugo till fyrtio år använde runt hälften området nu till att "besöka korna" med sina barn. En fjärdedel av de närboende påpekade hur gärna de välkomnar fler djur i parken och att projektet skulle kunna knyta an till evenemang som 'Skogens Dag', som anordnas årligen av Skogsstyrelsen.

Betesdjuren gav större engagemang

På hösten hade människor blivit alltmer positiva till projektet. Oron för hur det skulle gå vid pulkaåkning vintertid, och oron för elskador på hundar och barn var nästan helt borta vid slutet av säsongen. De flesta menade att informationen kring projektet varit tillräcklig. Ändå hade många av de boende i området själva sökt upp information. Runt en tredjedel av samtliga inter-

Ett hållbart och funktionellt stängsel som smälter väl in i parkmiljön är viktigt när man inför betesdjur i stadnära sammanhang. Foto: Ingrid Sarlöv Herlin.

vjuade – från juli till december – visste inte varför man släppte betesdjur i parken. Samtidigt som runt 40% förknippade skötseln i parken med de arbetshästar som drar gräsklippare, så var det bara 14%, som speciellt nämnde att de skötseln kunde hänga ihop med biologisk mångfald. Många kände inte till att betesdjuren påverkar den biologiska mångfalden positivt. Däremot menade över hälften att djuren hjälper till att hålla landskapet öppet.

Resultaten från projektets första år skapar funderingar över utvecklingen och framtiden. Kan de positiva reaktionerna över barns möjlighet att möta lantbrukets husdjur peka på ytterligare utvecklingsmöjligheter för Bulltoftaparken? Vilken funktion kommer parken få i framtiden i ett större sammanhang – med hänsyn till hur Malmö expanderar? Många av de närboende hoppas att området behåller sin karaktär av vad de uppfattar som "vild natur". Man hoppades att betesdjur blir ett återkommande inslag. Två tredjedelar påpekade spontant att de välkomnade varmt djuren tillbaka nästa säsong. Av de stickundersökningar som sedan gjordes andra året, framkom ingen at-

tityd förändring hos de besökande. Däremot visade samtal med boende att ett gemensamt engagemang vuxit fram och att man tillsammans "höll utkik" efter skadegörare och bus på nätterna. Detta kanske kan kopplas till att nästan hälften av de telefonintervjuade det första året ansåg att djuren på sikt kunde bidra till en ökad samvaro i området.

Bulltoftaparken och framtiden

Boende och besökare till Bulltoftaparken visade under den här perioden att införandet av betesdjuren var en ingång till samtal och frågor om hållbarhet, naturen i staden och framtidsfrågor kring den urbana utvecklingen. Under intervjuernas gång kom många personer självmant in på ämnen som berör livsmedelstransport, konsumtionsmönster och barns tillgång till kontakt med lantgårdsdjur. Man kan dra slutsatsen att närboende och besökare har en förståelse för "platsen Bulltofta" – antingen direkt eller indirekt. Många boende i området har själv upplevt de stora förändringar som skett i Bulltofta under de senaste decennierna, från slättlandskap till flygplats, till ett böljande rekreativt område med våtmarker och skogs-

bestånd. Nu betar det kor i parken. Det finns alltså en anpassningsförmåga hos de närboende till parkens utveckling och en grön och hållbar skötsel. Betesläppningen i Bulltoftaparken har alltså inte bara inneburit ett sätt att undvika gräskötsel med motordriven gräsklippare utan har också inneburit en ingång till samtal och frågor om hållbarhet, naturen i staden och framtidsfrågor kring den urbana utvecklingen.

Kommunikationen viktig vid införandet av betesdjur i tätortsnära sammanhang.

I England, där man har stora erfarenheter från bete på rekreationsområden har man tagit fram ett brett rådgivningsmaterial för markägare och förvaltare om hur man kan arbeta med kommunikationen och information gentemot närboende och användare, hur man kan undvika problem och få människor att bli engagerade för djuren. När man sätter in bete på stadsnära betesmarker är det lämpligt att;

- Hålla samråd med allmänheten
- Skaffa faktaunderlag om området när det gäller områdets värden, historia, användning, och intressegrupper
- Tala med så många intressenter som möjligt
- Ordna ett lokalt möte där man kan hitta frivilliga personer med intresse av att hjälpa till med tillsyn
- Gärna se till att särskilda "vängrupper" bildas som kan hjälpa till med tillsyn av djuren
- Rikta olika information till olika grupper, till exempel hundägare
- Ta bort olämpliga djur som inte fungerar tillsammans med besökare på betesmarken

Skadegörelse som protest. Ett intresse för betesdjuren kan dock växa till ett positivt engagemang bland parkbesökare och närboende som på sikt ökar omsorgen om hela området. Foto: Ingrid Sarlöv Herlin.

Läs mer

- Edman, S., 2005, *Bilen, Biffen, Bostaden*, SOU 2005:51, <http://www.regeringen.se>
- Henningson, Silvia, 2008. Hagen i staden. Betydelsen av den "vilda" naturen runt knuten. Occasional Papers 2008: 2, Kulturgeografiska institutonen. Göteborgs universitet.
- Jonasson, A., 2000. Betesdjur som parkarbetare? En studie av hur betesdjur används i skötseln av tätortsnära grönområden i svenska kommuner. Examensarbete 132. SLU, Inst. för Husdjurens utfodring och vård, Uppsala.
- Olsson, R., Redaktör, 2008. Mångfaldsmarker. Naturbetesmarker, en värdefull resurs. Centrum för Biologisk Mångfald.

Swanson, J., 2005 Grazing on sites with public access. GAP information leaflet 3. http://www.grazinganimalproject.org.uk/stock_management.html

Författare;

Docent Ingrid Sarlöv Herlin, Landskapsarkitektur, SLU Alnarp, ingrid.sarlov-herlin@ltj.slu.se

Doktorand Johanna Deak, Landskapsarkitektur, SLU Alnarp, johanna.deak@ltj.slu.se

Docent Anders Herlin, Lantbrukets byggnadsteknik, SLU, Alnarp, anders.herlin@ltj.slu.se

- Faktabladet är utarbetat inom LTJ-fakultetens Område Landskapsarkitektur <http://www.slu.se/sv/fakulteter/ltj/om-fakulteten/institutioner-/landskapsarkitektur/> och Lantbrukets Byggnadsteknik <http://www.slu.se/sv/fakulteter/ltj/om-fakulteten/institutioner-/lbt/>

- Projektet "Ekologisk uthållig parkskötsel – ett fullskaleexperiment i Bulltoftaparken Malmö" är finansierat och genomfört i ett samarbete mellan Malmö Stad (Gatukontoret) och SLU (LTJ-fakulteten) inom ramen för Movium Partnerskap (tidigare Partnerskap Alnarp Landskap) och forskningsprojektet "The use of grazing animals in urban and near urban landscape management. The public's and manager's perspective." (FORMAS).

- <http://epsilon.slu.se>